

ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА В ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ ОСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Тітова Олена Романівна,
Концертмейстер
Житомирський державний
університет ім. Івана Франка
м. Житомир, Україна

Суботницький Ігор Миколайович,
Концертмейстер
Житомирський державний
університет ім. Івана Франка
м. Житомир, Україна

Стецюк Євгеній Дмитрович
Викладач
Житомирський державний
університет ім. Івана Франка
м. Житомир, Україна

Анотація. Здійснено огляд основних функцій концертмейстера в художньо-педагогічному процесі освітньої організації. Відзначено, що основними видами діяльності концертмейстера виступає художня та педагогічна, а векторами взаємодії – відносини із солістом, слухачем, музичним твором та інструментом. Зауважується, що гіперфункцією концертмейстера, яка пронизує всі інші функції, є «супровід» як спосіб життєдіяльності в умовах художньо-педагогічного процесу.

Ключові слова: концертмейстер, функції, музично-освітній процес, навчальна організація, поліфункціональність.

Постановка проблеми. У практиці музично-освітнього процесу навчальної організації (ДШМ, ЗЗСО, ВНЗ) діяльності концертмейстера приділяється, здавалося б, другорядна роль. Об'єктом і суб'єктом виховного впливу в умовах цих організацій є студент (учень) і педагог. У навчальному класі спеціального інструменту або вокалу, хорового співу або хореографічного

колективу присутність концертмейстера далеко не завжди може бути помітною. Однак, вийшовши на сцену як рівноправний партнер концертного дійства, він демонструє свою творчу значимість ніяк не менше, ніж інші учасники навчально-виховного процесу. Стає очевидною поліфункціональність цієї професії, причому ролі, які виконує концертмейстер, виявляються нерівнозначними.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Постановка питання про функції концертмейстера не нова. У науковій літературі (Н. Ашихміна, Л. Бонь, Т. Воробкевич, Т. Карпенко, Т. Молчанова, Л. Ніколаєва, О. Полярчук, В. Ревенчук та ін.) неодноразово здійснювалися спроби їх визначення. Однак єдності в думках з цього питання поки що не спостерігається.

Метою статті є дослідження основних функцій концертмейстера в художньо-педагогічному процесі освітньої організації.

Виклад основного матеріалу. Діяльність концертмейстера, інтегрувавши досвід багатьох поколінь музикантів, одержала в сучасному творчому житті широке поширення у виконавській, педагогічній й організаційній практиці.

Так, Л. М. Ніколаєва концертмейстерську діяльність трактує як «багатофункціональне системне утворення з ядром у вигляді творчо-виконавської функції й периферійних елементів – педагогічної функції та функції пізнання» [5, с. 28].

Інше розуміння функцій концертмейстера пропонує Т. Молчанова, яка пише: «Діяльність сучасного концертмейстера включає в себе дві функції: властиво виконавську й педагогічну» [4, с. 32].

Своєю чергою, Т. Карпенко вказує на те, що «концертмейстер – це і соліст, і рівноправний партнер, і акомпаніатор, який супроводжує вокаліста. Ця триєдність, власне, й становить сутність концертмейстерського мистецтва» [3, с. 13].

О. Полярчук зауважує, що діяльність концертмейстера багато в чому схожа на диригентську; і головна їх спільність полягає у спроможності організувати часовий процес ансамблевого виконавства. Крім того, їх поєднує

багатогранність діяльності [6, с. 87]. Н. Аншихміна у цьому контексті додає, що: «У своїй професійній діяльності диригент з'являється перед нами в багатьох іпостасях. Він не тільки безпосередньо виконавець, але й організатор, ідейний керівник і педагог. Ці ж функції виконує і концертмейстер» [1, с. 64].

Т. Воробкевич відзначає у цьому зв'язку роль концертмейстера як своєрідного диригента й режисера: «Режисерська специфіка професії визначається в умінні передати в концентрованій формі динаміку подій, що відбуваються в тексті» [2, с. 53].

Педагогічна функція, так само як і виконавська, показує лише найзагальніший напрямок у діяльності концертмейстера. Більш детальна класифікація виділяє в ній виховну й освітню функції, які своєрідно проявляються в роботі концертмейстера (остання, у силу вирішення концертмейстером тактичних завдань – художнього втілення конкретного музичного тексту – превалює над стратегією виховання виконавця).

Іще одну сторону в діяльності концертмейстера показує Т. Молчанова. Зокрема, вона пише: «Майстерність концертмейстера є глибоко специфічною. Вона вимагає від піаніста не тільки величезного артистизму, але й музично-виконавської обдарованості, а також досконалого знайомства з різними співочими голосами, з особливостями гри на різних інструментах, з оперною партитурою тощо» [4, с. 33]. Ці вимоги викликають необхідність звернути увагу на пізнавальну функцію концертмейстерського мистецтва. Вона тісно поєднується із самовдосконаленням або саморозвитком як необхідною умовою майстерності професійного музиканта-виконавця.

З усього вищесказаного випливає необхідність виконання функції інтерпретації музичного твору, яку концертмейстер повинен здійснювати і як музикант, що бере участь у музикуванні, і як більш досвідчений учасник ансамблю.

Однак і цим функціональна спрямованість діяльності концертмейстера в навчальній організації не обмежується. Музикант цієї професії іноді повинен займатися й організаційною роботою, і психологічною підготовкою до

концертного виступу – як власною, так й учня-соліста [3, с. 14].

Практика показує, що в умовах концертного виступу концертмейстер у ході психологічного, аудіо- й візуального контакту з менш досвідченим солістом (учнем, студентом і т.п.) передає йому частину власного художнього й артистичного досвіду. Цей досвід неможливо отримати ніяким іншим способом, тому що він базується на найтонших нюансах спільних дій і відчуттів музикантів. Саме тому багато музикантів високо цінують мистецтво ансамблевого музикування і постійно використовують його у своїй виховній практиці [3, с. 14].

Таким чином, концертмейстерська діяльність є поліфункціональною і має два важливих аспекти для досліджень – художню і педагогічну. Загальні контури структури функцій концертмейстера можна простежити на рис. 1.

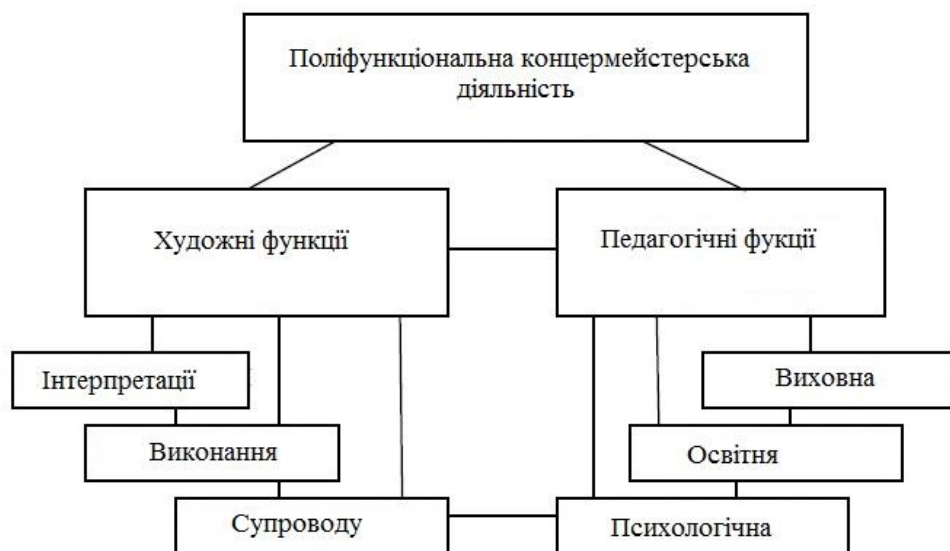

Рис. 1. Структура функцій концертмейстера в навчальній організації

Кожна із груп художніх і педагогічних функцій, своєю чергою, поділяються, як мінімум, на іще три тісно взаємозалежні. До першої групи відносяться функції інтерпретації, виконання та супроводу, до другої – виховна, освітня й психологічна функції. Диференціацію можна було б продовжити, виокремлюючи нові функції, адже вони постійно утворюються в процесі творчої діяльності й суб'єкт-об'єктних відносин концертмейстера. Однак

останній показаний рівень – супровід і психологічна підтримка – настільки тісно переплітаються й зливаються в єдину функцію (музично-художнього й психолого-педагогічного супроводу), що подальша диференціація може привести тільки до відкриття величезного різноманіття нових функцій, які не будуть піддаватися якому-небудь структуруванню.

О. Полярчук стверджує, що основні функції концертмейстера в художньому процесі освітньої організації слід доповнити соціальними функціями, зауважуючи при цьому, що [6, с. 88]:

- соціальні функції не є постійною даністю, а виникають у процесі взаємодії суб'єкта й об'єкта і модифікуються залежно від зміни змісту й форми їх діяльності;

- функції художнього явища від самого початку визначаються структурою суб'єкта й об'єкта функціонування;

- функціональний аналіз музично-суспільних явищ повинен супроводжуватися побудовою структури відносин суб'єкта й об'єкта.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок, що до основних видів (і в той же час функцій) діяльності концертмейстера слід віднести художню й педагогічну, а до векторів взаємодії – відносини із солістом, слухачем, музичним твором та інструментом. Так як функції виникають у процесі взаємодії суб'єкта й об'єкта відносин, необхідно побудувати структуру цих відносин. Її ми представимо у вигляді п'яти сторін єдиного художнього цілого, що тісно взаємодіють одна з одною - рис. 2.

Рис. 2. Суб'єкти та об'єкти відносин у концертмейстерській діяльності

Відсутність на рис. 2. з'єднувальних ліній між частинами п'ятикутника говорить про те, що ця система відносин має абсолютну взаємозумовленість і тому зміни в одному з елементів викликають модифікацію функціональної залежності в усіх інших.

Висновки. У підсумку відзначимо, що різноманіття функцій концертмейстера в художньо-творчому процесі освітньої організації не зводиться до конкретної суми його дій, а складається в ході взаємодії з іншими суб'єктами цього процесу. Гіперфункцією концертмейстера, яка пронизує всі інші функції, у першу чергу головні – художню і педагогічну, є «супровід» як спосіб життєдіяльності в умовах художньо-педагогічного процесу. Найважливішим завданням подальшого дослідження функціональної спрямованості роботи концертмейстера в освітній організації варто вважати не класифікацію різноманіття функцій, а пошук ресурсів ефективної діяльності фахівця і його орієнтації в умовах поліфункціональності професії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ашихміна Н.В. Концертмейстерський клас: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти. Одеса : Університет Ушинського, 2019. 206 с.
2. Воробкевич Т. Методика викладання гри на фортепіано. Львів: ЛДМА, 2004. 244 с.
3. Карпенко Т. П. Концертмейстерський клас: методичні рекомендації. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський держ. ун-т, 2005. 64 с.
4. Молчанова Т. Мистецтво піаніста-концертмейстера: навчальний посібник. 2-ге вид., допов.). Львів: СПОЛОМ, 2007. 216 с.
5. Ніколаєва Л.М. Особливості роботи концертмейстера над вокальними творами: методичні рекомендації. Київ, 2002. 196 с.
6. Полярчук О.Д. Деякі аспекти концертмейстерської діяльності. *Теоретичні та практичні питання культурології* : зб. наук. праць НМАУ. 2012. Вип. 13. С. 86-92.